

**Instytut Spraw
Konstytucyjnych**

dr Michał Sadłowski

Instytut Historii Prawa

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

**Znaczenie ustroju II Rzeczypospolitej
w procesie dydaktycznym studiów
administracyjnych**

2021

Wstęp

Proces dydaktyczny na studiach administracyjnych obejmuje naukę zagadnień dotyczących ustroju państwa polskiego w latach 1918-1939. Jest to naturalne, uzasadnione i w pełni zrozumiałe, gdyż okres istnienia II Rzeczypospolitej to czas budownictwa państwowego po długim okresie braku niepodległości. Mowa więc o państwie suwerennym, które będąc efektem wieloletnich wysiłków i walk działaczy niepodległościowych, stanowiło i stanowi bardzo ważny punkt odniesienia w polskiej praktyce politycznej i ustrojowej. Nie jest więc nadużyciem stwierdzenie wskazujące, że współcześnie ustrój przedwojennej Polski jest jednym z fundamentów aksjologicznych na którym opiera się nasza państwowość. To z kolei implikuje konieczność badań nad nim oraz uczenia o nim studentów. Zwłaszcza studentów na studiach administracyjnych, które mają na celu profesjonalne przygotowanie do wykonywania pracy urzędnika państwowego. W tym zakresie prowadzący powinien omówić następujące zagadnienia dotyczące ustroju II Rzeczypospolitej:

- prawo konstytucyjne i jego koncepcje;
- administracja rządowa (zwłaszcza terenowa);
- samorząd terytorialny oraz gospodarczy;
- państwowa służba cywilna;
- sądownictwo administracyjne wraz ze strukturą Najwyższego Trybunału Administracyjnego;
- postępowanie administracyjne.

Z kolei studia administracyjne autor niniejszego artykułu rozumie jako studia na kierunku administracja, które przygotowują do pracy urzędniczej w polskiej administracji publicznej – rządowej i samorządowej (na niższych, średnich i wyższych stanowiskach). Przede wszystkim studia realizowane w trybie licencjatu, zarówno w wariantcie stacjonarnym jak i niestacjonarnym. Choć wybrane zagadnienia z ustroju II Rzeczypospolitej mogą, a nawet powinny być, wykorzystane na studiach magisterskich na kierunku administracja lub pokrewnych (np. z zakresu finansów i skarbowości) w ramach odpowiednich przedmiotów. W dużej mierze punktem odniesienia dla rozważań w niniejszym artykule są doświadczenia autora, które nabył pracując jako wykładowca przedmiotu pt. Geneza współczesnej administracji (realizowanego dla studentów pierwszego roku administracji w trybie stacjonarnym oraz niestacjonarnym) na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Spuścizna prawa konstytucyjnego II RP

Puntem wyjścia nad analizą i dyskusją o ustroju II Rzeczypospolitej jest jej prawo konstytucyjne, które na potrzeby dydaktyczne można ograniczyć do omówienia następujących aktów prawnych:

- Uchwały Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa¹;
- Ustawy z dnia 17 marca 1921 r. - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej²;
- Ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r.³;
- Ustawy Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r.⁴.

Wymienione wyżej akty stanowiły podstawę prawną funkcjonowania systemu konstytucyjnego II Rzeczypospolitej. Na potrzeby niniejszych rozważań ograniczymy się do stwierdzenia, że w pierwszym okresie funkcjonowania państwa polskiego po pierwszej wojnie światowej, opierała się na przewadze władzy ustawodawczej, co wyrażało się w określonym stopniu podporządkowania władzy wykonawczej dla parlamentu. Zręby tego zostały określone w tzw. Małej konstytucji z 1919 r., gdzie Naczelnik Państwa oraz Rząd odpowiadali przed Sejmem. Naczelnik Państwa mógł powołać Rząd w pełnym składzie tylko na podstawie porozumienia z Sejmem, a każdy wydany przez niego akt państwowy wymagał podpisu danego ministra. Oznaczało to wprowadzanie modelu ustrojowego, gdzie władza wykonawcza i administracja była poddana wyraźnej kontroli ze strony parlamentu, czyli organy, który najpełniej realizował wolę suwerena.

Ta konstrukcja ustrojowa została kontynuowana w ustawie z dnia 17 marca 1921 r. - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, czyli tzw. konstytucji marcowej. Literatura na temat tego aktu prawnego, a zwłaszcza jego charakterystyki i oceny jest obszerna oraz wciąż się powiększa⁵. Dlatego nie miejsce tutaj powielać lub odnosić się do omówienia poszczególnych jej aspektów. W kontekście dydaktycznym ważnym natomiast jest to, że ten akt prawny inkorporował najważniejsze osiągnięcia ówczesnej myśli prawniczej oraz polityczno-społecznej, które były właściwe dla państw zachodnich. Którą współtworzyli oraz rozwijali polscy prawnicy: uczeni oraz praktycy. Mowa m.in. o idei państwa praworządnego, zasadzie suwerenności narodu, funkcjonowaniu szerokiego samorządu terytorialnego, odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej ministrów przed parlamentem czy trójpodziale władzy. Dowodzi to istnienia w początkach II Rzeczypospolitej świadomości i woli budowy nowoczesnego, demokratycznego i praworządnego

1 Dz.Pr.P.P. 1919 nr 19 poz. 226.

2 Dz.U. 1921 nr 44 poz. 267

3 Dz.U. 1926 nr 78 poz. 442

4 Dz.U. 1935 nr 30 poz. 227

5 Zob. Marek Stus, „Byłe polski sejm zaciszny, byłe polski sejm spokojny”. Budowa i wygaszanie państwa prawa w II Rzeczypospolitej, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021, nr 3 (61), s. 83 i n.

państwa, które służyć miało nie tylko społeczeństwu, ale i jednostce. W tym zakresie ustawa zasadnicza z 1921 r. gwarantowała jednostce szeroki katalog praw i wolności, które były zabezpieczane przez wybrane mechanizmy prawno-instytucjonalne. Są to więc tradycje i wzorce o charakterze uniwersalnym, których zastosowanie nie budzi dzisiaj żadnych wątpliwości i do których wciąż dążą społeczeństwa z zachodnioeuropejskiego kręgu kulturowego.

Z drugiej strony, zmiana Konstytucji marcowej w sierpniu 1926 r., która została dokonana w konsekwencji przeprowadzonego w maju 1926 r. zamachu stanu oznaczała odejście od części wyżej wymienionych zasad ustrojowych. Tzw. nowela sierpniowa znacząco wzmocniła władzę wykonawczą, czyli prezydenta i rząd, tworząc mechanizmy umożliwiające rozwiązywanie, właściwie w dowolnym momencie, Sejmu i Senatu. Poza tym, powołano mechanizmy umożliwiające przejmowanie władzy ustawodawczej, czyli możliwość wydawania rozporządzeń z mocą ustawy. Również utrudniono możliwość podciągnięcia do odpowiedzialności politycznej ministrów. Pod względem ustrojowym mieliśmy więc do czynienia z wkroczeniem państwa polskiego na drogę autorytaryzmu.

Ten stan polityczny odzwierciedliła następnie Konstytucja RP z 1935 r., czyli tzw. konstytucja kwietniowa. Odrzucono w niej zasadę trójpodziału władzy, gdyż naczelnym organem państwa, co zostało najpełniej wyrażone w art. 3 tego aktu prawnego, został prezydent. Zgodnie z tą normą, Rząd, Sejm, Senat, Siły Zbrojne, Sądy oraz Kontrola Państwowa funkcjonować miały pod jego zwierzchnictwem. Prezydent stał na czele państwa, które zgodnie z konstytucją było najwyższym dobrem. W konsekwencji uprawienia władzy ustawodawczej zostały znacznie ograniczone, co wyrażało się również tym, że prezydent mógł wydawać dekrety z mocą ustawy a także wybierać część składu Senatu. Prezydent na mocy tych regulacji nie ponosił właściwie odpowiedzialności, co wyrażała słynna formuła z art. 2: „Na nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy Państwa”. Wszystkie te zmiany doprowadziły do konstytucjonalizacji faktu rządów określonej elity politycznej. Można więc wysunąć hipotezę, że na mocy ustawy zasadniczej RP z 1935 r. na znaczeniu straciła zasada suwerenności narodu, gdzie miernikiem partycypacji jednostki w sprawach państwowych miała być zresztą aktywność na rzecz dobra wspólnego (art. 7).

Tym samym okres 1926-1939 w sferze funkcjonowania ustroju państwa polskiego dostarcza znakomitego materiału do rozważań nad złożonością ogólnych problemów polityki i prawa. Bowiem doszło wówczas do zderzenia się kilku naczelnych, najwyższych wartości, jak np. zasady suwerenności narodu i prawa do partycypacji w funkcjonowaniu państwa z kwestiami bezpieczeństwa narodowego czy też z ogólnymi postulatami sprawnego funkcjonowania władz administracyjnych i państwowych. Mieliśmy więc do czynienia z konfliktem dwóch filozofii postrzegania państwa i stosunków w nim: z jednej strony podejście nawołujące do bezwzględnego przestrzegania wcześniej przyjętego prawa (i tym samym systemu politycznego opierającego się na nim), a z drugiej, postawę wskazującą, że przyjęte prawo państwowe musi ustąpić w momencie silnych zagrożeń (przede wszystkim o naturze zewnętrznej) i ogólnego pogorszenia stosunków panujących w państwie. Taka zależność umożliwia dla wykładowcy stworzenie warunków do dyskusji między studentami, w czasie której niewątpliwie uda się omówić wszelkie pozytywne i negatywne strony polskiego ustroju państwowego i części życia politycznego, zarówno przed, jak i po 1926 roku. Zwłaszcza problemy funkcjonowania rządów parlamentarno-gabinetowych (w tym określonych dysfunkcji życia polityczno-partyjnego), czy też wpływ pozakonstytucyjnych czynników politycznych na ustrój państwa. Tym samym takie omówienie podstawowych problemów ustrojowych z okresu II

Rzeczypospolitej ukaże dla studenta zjawiska konfliktów interesów, które są również ponadczasowe i które regularnie występują w państwach demokratycznych i prawnych. A zwłaszcza w tych państwach, gdzie tradycje demokratyczne są młode. W tym zakresie doświadczenia II i III Rzeczypospolitej, mimo wybranych odmienności, posiadają pewną styczność, którą można porównywać.

Sądownictwo administracyjne, państwo praworządne i kontrola administracji

Po takim omówieniu konstytucyjnego systemu organów władzy państwowej można przejść do analizowania sądowej kontroli administracji, która w II Rzeczypospolitej była uregulowana na poziomie ustaw zasadniczych. Sądownictwo administracyjne na ziemiach polskich przed wybuchem pierwszej wojny światowej funkcjonowało w zaborze pruskim oraz austriackim. Z kolei jego początków można doszukać się również w ustroju Księstwa Warszawskiego oraz Królestwa Polskiego. Te tradycje, a także wpływ niemiecki oraz austriacki sprawiły, że elity odradzające się państwa polskiego przyjęły sądownictwo administracyjne, jako konstytutywny element systemu prawnego. Dlatego w II Rzeczypospolitej jego działalność normowała najpierw Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r., a następnie Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. Władysław J. Jaworski w Ankiecie Konstytucyjnej napisał, że Konstytucja RP z 1921 r. „stanęła na szerokim stanowisku, służąc do tego, aby sądownictwo administracyjne kontrolowało cały porządek państwa. Jest to zasada, którą należy powitać z pełnym uznaniem”⁶. Konsekwencją tego było powołanie Najwyższego Trybunału Administracyjnego (dalej: NTA), który funkcjonował w latach 1922-1939 r.⁷

Orzecznictwo NTA przyczyniło się do wzmocnienia i budowy zasady praworządności w działalności administracji państwa polskiego⁸. O jego znaczeniu w ustroju pamiętać również należy z tego faktu, że w II RP nie istniała instytucja, która kontrolowałaby konstytucyjności ustaw⁹. Czyli nie było Trybunału Konstytucyjnego. Na ten pozytywny aspekt oddziaływania sądownictwa administracyjnego, zwłaszcza na wykładnię i stosowanie prawa przez organy administracji publicznej, zwrócił uwagę m.in. Wiktor Supiński¹⁰. Było to niezwykle istotne, gdyż powołane sądownictwo administracyjne chroniło obywateli w indywidualnych sprawach przed naruszeniami prawa ze strony kształtującej się po trudnym okresie zaborów polskiej administracji¹¹. Z kolei przedwojenni adwokaci Mieczysław Baumgart i Henryk Habel w przedmowie przygotowanego przez komentarza do rozporządzenia o NTA z 1932 r. napisali, że NTA

6 W. L. Jaworski, *Sądownictwo administracyjne*, [w:] *Ankieta o Konstytucji z 17 marca 1921*. Wydał Władysław Leopold Jaworski, Kraków 1924 (reprint: Warszawa 2014), s. 241.

7 Zob. D. Malec, *Najwyższy Trybunał Administracyjny 1922-1939*, Warszawa-Kraków 1999.

8 Zob. J. Grzbiela, *Polskie prawo o postępowaniu administracyjnym* (Tekst, komentarz, orzecznictwo N.T.A i Trybunału Kompetencyjnego, ogólniki ministerstw i wskazówki bibliograficzne) według stanu z dnia 1 lutego 1938 r., z przedmową prof. J.S. Langroda, Katowice 1938, s. 81 i n.

9 Zgodnie z art. 81 Konstytucji RP z 1921 r.: „Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw, należycie ogłoszonych”, i zgodnie z art. 64 ust. 5 Konstytucji RP z 1935 r.: „Sądy nie mają prawa badać ważności aktów ustawodawczych, należycie ogłoszonych”. Zob. M. Granat, *Problem kontroli konstytucyjności prawa w Polsce międzywojennej*, [w:] *Prawo konstytucyjne II Rzeczypospolitej*. Nauka i instytucje. XLVII Ogólnopolski Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, pod. red. P. Sarneckiego, Warszawa 2006, s. 100; R. Jastrzębski, *Konstytucyjność aktów ustawodawczych w judykaturze II Rzeczypospolitej*, „Przeгляд Sejmowy” 2010, t. 2, s. 75-97; D. Lis-Staranowicz, *Kilka uwag do art. 77 i 81 Konstytucji marcowej*, [w:] *Prawo konstytucyjne II Rzeczypospolitej*. Nauka i instytucje. XLVII Ogólnopolski Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, pod. red. P. Sarneckiego, Warszawa 2006, s. 252.

10 W. Supiński, *Postępowanie administracyjne*. Zarys teorii wraz z komentarzem do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu administracyjnym, Warszawa 1933, s. 76.

11 K. Sikora, *Rola i znaczenie Najwyższego Trybunału Administracyjnego w kształtowaniu się modelu sądownictwa administracyjnego w Polsce*, [w:] *X lat funkcjonowania dwuinstancyjnego sądownictwa administracyjnego w Polsce-wnioski de lege lata i de lege ferenda*, red. nauk. J. Czerw, A. Żywicka, Lublin 2014, s. 306.

„stanowi najpoważniejszą rękomię praworządności polskiej administracji publicznej”¹². Co bardzo istotne, doświadczenia dotyczące funkcjonowania NTA oraz jego dorobek zostały wykorzystane w powojennych pracach nad powołaniem sądowej kontroli administracji, co wyraziło się m.in. pracami nad powołaniem i strukturą Naczelnego Sądu Administracyjnego¹³.

W związku z powyższym zagadnienie sądownictwa administracyjnego II Rzeczypospolitej stanowi idealny materiał do nauki tego, czym w ogóle jest sądownictwo administracyjne, w jakie kompetencje może zostać ono wyposażone oraz w jaki sposób może zostać zorganizowane. Na podstawie powyższego student zapozna się również z wagą sądowej kontroli administracji w państwie praworządnym i jakie związki może lub powinna ona posiadać z władzą ustawodawczą i wykonawczą.

W tym kontekście należy przystąpić do omówienia kolejnego aktu prawnego, który niewątpliwie zasługuje na określenie jednego z głównych pomników prawa polskiego XX w., czyli Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym¹⁴. Jest to jeden z pierwszych w Europie aktów prawnych, którego celem było kompleksowe uregulowanie postępowania administracyjnego i który do dziś zachowuje aktualność, jeśli chodzi o prawidłowe rozumienie ewolucji administracji państwa polskiego w XX wieku.

Na marginesie omówienia sądownictwa administracyjnego można przedstawić również regulacje odnoszące się do istniejącego w II Rzeczypospolitej Trybunału Kompetencyjnego, Trybunału Stanu, czy też Naczelnej Izby Kontroli.

II RP a aspekty praktyczne nauczania prawa

Omawianie prawa ustrojowego II Rzeczypospolitej to również bardzo dobra możliwość nauki umiejętności dokonywania wykładni aktów prawnych. Mimo pewnych odmienności językowych oraz techniki legislacyjnej¹⁵, ich treść jest zrozumiała dla studenta administracji, co nie stwarza problemów w procesie analizy. Jest to kluczowe na pierwszym roku studiów, kiedy studenci po raz pierwszy zajmują się analizą aktów prawnych oraz nabywają podstawowe umiejętności w zakresie ich kompleksowej wykładni (a zwłaszcza jej rodzajów), w tym ich konstrukcji oraz mechanizmów i instytucji w nich zawartych. Dlatego przedmiot dotyczący historii administracji jest ważną, a wręcz niezbędną częścią nauki podstaw prawa i ustroju. Uzupełniającym wiedzę z przedmiotów dotyczących podstaw prawa, podstaw prawa konstytucyjnego, logiki, czy też kontroli administracji. Zwłaszcza w czasie studiów licencjackich, czyli okresie dość krótkim z perspektywy dydaktycznej (w przeciwieństwie do pięcioletnich studiów

12 Prawo o Najwyższym Trybunale Administracyjnym i prawo o postępowaniu administracyjnym : teksty praw (co do prawa o Trybunale - tekst obowiązujący od 15.XI.1932 i tekst poprzedni), szczegółowe orzecznictwo Tryb. Admin. co do jego kompetencji i postępowania oraz postępowania administracyjnego, przepisy wykonawcze i związkowe, komentarz i skorowidz, oprac. Mieczysław Baumgart i Henryk Habel, Warszawa 1933, s. 5.

13 Zob. D. Malec, *Koncepcje organizacji sądownictwa administracyjnego w Polsce w latach 1918–2002. Uwagi historyka prawa*, „Krakowskie studia z historii państwa i prawa”, pod redakcją Wacława Uruszczaika i Doroty Malec, Kraków 2004, s. 294.

14 Dz.U. 1928 nr 36 poz. 341.

15 Zob. K. Koźmiński, *Technika prawodawcza II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2019, s. 357 i n.

prawniczych). Dlatego powinien być on zsynchronizowany z innymi przedmiotami na ile to jest oczywiście możliwe. Natomiast charakter zagadnień dotyczących ustroju II Rzeczypospolitej umożliwia skuteczną realizację takich zamierzeń.

W tym znaczeniu nauka historii administracji nabiera znaczenia przedmiotu praktycznego, a nie wyłącznie teoretycznego i czysto historycznego. W sposób naturalny sprawia to, że student jest bardziej zainteresowany treściami wykładanymi na zajęciach, w tym przede wszystkim na ćwiczeniach. Przez niektórych takie twierdzenie może zostać uznane za kontrowersyjne, zwłaszcza przez historyków ustroju i prawa. Niemniej, tacy badacze i wykładowcy nie mogą tracić z pola widzenia ogólnego celu prowadzonego przez siebie przedmiotu, jakim jest przygotowanie studenta do jak najlepszego wykonywania pracy urzędniczej. Dlatego ważniejszym wydaje się nauczanie studenta rozumienia funkcjonowania podstawowych mechanizmów ustrojowych, w tym dotyczących prawa konstytucyjnego i administracyjnego niż określonych szczegółów z życia polityczno-ustrojowego przedwojennej Polski. Oczywiście, nie oznacza to rezygnacji z wymagań nauczania się podstawowych dat, czy też faktów z życia politycznego i ustrojowego II Rzeczypospolitej, jak np. rok przyjęcia konstytucji marcowej czy kwietniowej. Zwłaszcza przyszły urzędnik państwa polskiego powinien takie daty znać, rozumieć podstawowe różnice między konstytucjami marcową i kwietniową oraz konteksty ich przyjęcia. Bez wątplenia jest to także element tradycji oraz ciągłości państwowej, które powinny być zachowane i pielęgnowane przez polską służbę cywilną.

Również praktyczne znaczenie posiada analiza systemu administracji rządowej i samorządowej II Rzeczypospolitej (w oparciu o ówczesne prawo konstytucyjne), gdyż podstawowe pojęcia ich dotyczące pozostają przecież aktualne współcześnie. Mowa m.in. o instytucji zespolenia administracyjnego, administracji specjalnej, kompetencji własnych jednostek samorządu terytorialnego, podziału administracyjnego, kompetencji i statusu wojewody, czy też starosty. Na ich przykładzie studentowi będzie o wiele łatwiej przystąpić do nauki zagadnień związanych z odpowiednikami tych instytucji w systemie prawnym III Rzeczypospolitej.

Wreszcie określone rozwiązania z okresu II Rzeczypospolitej mogą służyć jako punkt odniesienia do bieżącej dyskusji nad określonymi zagadnieniami ustrojowo-prawnymi. W tym przypadku może to być np. zagadnienie kontroli konstytucyjności prawa¹⁶ czy też sądów przysięgłych, o których istnieje wiele fachowej literatury¹⁷. W tym zakresie może być również wykorzystana sprawa funkcjonowania Trybunału Stanu w II Rzeczypospolitej, który został wówczas uruchomiony w ramach tzw. sprawy Czechowicza. Zwłaszcza ćwiczenia mogą służyć jako platforma dyskusji o bieżących problemach ustrojowych, w tym administracyjnych, uwzględniając doświadczenia oraz określone mechanizmy z przeszłości. Student będzie miał wówczas możliwość konfrontacji nabytej wiedzy w kontekście dyskusji nad bieżącymi problemami ustrojowo-prawnymi, a których w ostatnich latach w Polsce nie brakuje.

16 Zob. R. Jastrzębski, *Konstytucyjność aktów ustawodawczych w judykaturze II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Sejmowy” 2010, z. 2, s. 75 i n.

17 Zob. R. Jastrzębski, *Sądy przysięgłych w II Rzeczypospolitej. Uwagi na marginesie książki Jakoba Maziarza Sądy przysięgłych w II Rzeczypospolitej w praktyce Sądu Okręgowego w Krakowie*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2020, 72(1), 360-369.

Geneza polskiej służby cywilnej

Kolejnym ważnym elementem, który może służyć jako integralna część procesu dydaktycznego na studiach administracyjnych jest przedstawienie regulacji dotyczących funkcjonowania służby cywilnej. W tym zakresie podstawowe znaczenie ma ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej¹⁸. Jej normy są znakomitym materiałem dla studenta w celu zrozumienia pojęcia służby cywilnej oraz jej ogólnej struktury, w tym praw i obowiązków, które dotyczą pracy każdego urzędnika i pracownika administracji państwowej. Oprócz tego, student zapoznaje się z wybranymi aspektami aksjologicznymi regulacji tej ustawy, które również współcześnie stanowią ważny punkt odniesienia. Jest to istotne w kontekście zjawisk takich jak spadek prestiżu pracy w administracji, jej określonego upolitycznienia, czy też przyjęcia optymalnego modelu karania urzędników za określone przewinienia. Stąd też omawianie zagadnienia eliminacji bolączek współczesnego systemu urzędniczego powinno uwzględniać analizę doświadczeń regulacji i praktyki służby cywilnej z okresu II Rzeczypospolitej.

Podsumowanie

Reasumując stwierdzić należy, że nauka ustroju II Rzeczypospolitej powinna stanowić konstytutywny, bardzo ważny element studiów administracyjnych na polskich uczelniach wyższych. Powinno to być kluczowe zagadnienie w ramach przedmiotów historycznych, które pozwoli przyszłemu urzędnikowi poznać i zrozumieć ewolucję systemu ustrojowego oraz systemu administracji na ziemiach polskich w XX wieku. Z kolei analiza poszczególnych aktów prawnych z okresu 1918-1939 powinna pełnić rolę praktyczną, pozwalającą nauczyć studenta prawidłowych metod wykładni prawa konstytucyjnego oraz administracyjnego. Dlatego też akty z okresu II Rzeczypospolitej mogą zostać wykorzystane jako uniwersalne źródła do ogólnego wprowadzenia do nauki prawa i administracji.

Powyższe oznacza wzrost znaczenia nauki historii administracji w ogólnym procesie kształcenia przyszłego urzędnika. W takim układzie przedmiot historyczny, nie stanie się, używając żargonu studenckiego, „przedmiotem zapychaczem”, ale podstawowym przedmiotem, który wprowadzi studenta do procesu poznania polskiego systemu ustrojowego oraz administracyjnego. Oczywiście, duża, a właściwie kluczowa w tym rola wykładowcy, który powinien przygotować i przeprowadzić zajęcia w taki sposób, żeby jak najefektywniej zrealizować ich funkcję praktyczną. Tym samym zachęcić studenta do samodzielnej pracy i poszukiwań. To z kolei stanowi konieczność, gdyż uczelnie wyższe, a zwłaszcza publiczne, zmagają się z pewnym kryzysem, który przejawia się m.in. w spadku zainteresowania studiami wyższymi wśród młodzieży. Umiejętne nauczanie historii ustroju II Rzeczypospolitej w ramach przedmiotu historycznego na studiach administracyjnych może więc przyczynić się do uspokojenia części studentów, którzy obawiają się lub mieli problemy z historią w szkole średniej. A nawet zachęcenia ich do określonych, samodzielnych badań nad historią polskiego ustroju i historią Polski w ogóle.

---

18 Dz.U. 1922 nr 21 poz. 164.

Mówiąc o roli praktycznej nie można pominąć czynnika aksjologicznego, gdyż II Rzeczpospolita, jako suwerenny byt państwowy dostarczyła nam wiele postaw, które na trwale wpisały się w nie tylko w nasze tradycje polityczne oraz ustrojowe, ale i patriotyczne, niepodległościowe. Bez tych działań trudno formować poczucie odpowiedzialności za wykonywaną pracę, czy pracowitość. A siła i sprawczość państwa polskiego opierają się w końcu na stabilności, efektywności oraz poczucia bezpieczeństwa i dumy wśród pracowników administracji. Bez tego nie będzie możliwym sprostanie wyzwaniom współczesności i również wyzwaniom z którymi coraz bardziej zмага się indywidualnie polski urzędnik i polska administracja, a tym samym nasz system ustrojowy.

**Instytut Spraw
Konstytucyjnych**